1945
A. 5

troisième

Lyon

571

106
133
165

Մ Ա Մ Ո Ի Լ

Ա Ր Ջ Ա Գ Ա Ն Գ Հ Ա Յ Ա Ր Ա Կ Ա Ց Կ Ա Ր Ծ Ե Ա Ց

Հ Ա Ն Դ Է Ս Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն

Մամուլը՝ շաբաթը մէկ անգամ պիտի հրատարակուի։
Աստղագրութեան տեղէ ետքը, Զմիւռնիոյ-ի վերի յարկ Թիւ 18։
Գործ երթալիք փոստային ծախքը առնողին վրայ է։

Տարեկան գին դահեկանկնիկ 60
վեցամսեայ » » 33
Մէկ թիւը » փարայ 30
Ծանուցմանց տողն է փոխեկան 2

Թիւ 1 Ա. ՏԱՐԻ 1869 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Մեր դարը՝ յառաջադիմութեան դար է։ Երեսուն և հինգ տարիէն աւելի է որ Հայը՝ գրական հրատարակութիւններու համատարած Թիւն մը առնաւ, և անոնց ընդունելի եղաւ։ Արդարեւ մեր ներկայ Ազգային յառաջադիմութեան խոստումները, և տրամաբանական տեսիլները նոյն իսկ անոնց գործնական ապացոյցներն ըլլալուն առարկայ չեն նիք։ Ուստի դիւ Հայ Մամուլը իւր թերութիւնները ունի։ Բայց ունի՛ նաեւ իւր ծննդակից Թշնամիները։ Ուսոի աւելի ցաւելու՝ քան թէ պատճառու իրաւունք ունինք քանզի այս մասին ամեն ազգ ապատմութիւն ալ հազարաւոր նշանակելի իրողութիւններով մեզի նոյնանիշ են։

Եւրոպա և Ամերիկա՝ որ խմբագրութեան կանձնառութեան ու միանգամայն հայրենիքն են, դարձեալ Մամոյ դատաստաններէն զերծ չեն։ Թէեւ ըստ ինքեան Մամուլը՝ նախախնամութեան Թուրն եղած ըլլայ։ այն Մամուլը՝ որ այսօր քաղաքակրթեալ աշխարհին անդուդական բարերարն է։

Երեսուն և հինգ տարիէն ասկի է ըսինք, որ մեր ազգը բառական լրագրներ և պարբերական հանդէսներ տեսաւ, որոց իւրաքանչիւրը՝ իրեն յատուկ դրօշն ունէր։ Հապա զգաց այն օրէն որ Մամուլը՝ ազգերու լուսաւորութեան ջահն է։

Մենք Տամոյ ամենակարողութեան Թուխքը չենք ուզեր մեր ազգայնոց հոս կրկնել։ քանզի ինքնին յայտնի է, և արդէն առօրեայ փնորձերը անոր սքանչելիքը մեծաձայն կը հռչակեն։ Այլ միայն կ՛ուզենք որ մեր ազգ։ կենսագրութեան փակ չմնայ պահ մը խաւարներէ։ Ուր կը տեսնենք անցեալ լրագիրներու և հանդէսներու տխուր չարմը, որ արդարեւ հայութեան պատիւ չբերեր, եւ որոց մէջ շատերուն չրջանը խիստ համառօտ է։

Արդ՝ առանց անընական մեհուան էական պատճառները երթ չքննենք, առ յառաջս մեզի յառաջադրութիւնը պիտի թագաւորէ, հետեւաբար յեսս ընկրկիլ պիտի տեսլականք այս նոր և դժուարին ձեռնարկին մեր նշանաբանին հակառակ։ Ապաքէն գրինկիս առաջ չերթար, միայն առնոց եղակի պատճառ՝ երթ ժողովրդոց անընթերցասիրութիւնն ու տգիտութիւնը յառաջադրել նկրանք։ Այլ և՝ երբեմն ալ, մէջ ապաքէն խմբագրաց եղերելի ապարքն եղած է. որոց դառ՛ի սիրտ կ՛ըսենք՝ ազդօդուտ թերթերը փոխանակ եշմարտութեան և արդարութեան ոգեազանք ըլլալու՝ դառնիվի կուսակցութեան մը յամառ ախոյեանները հանդիսացան .... Եւ ո՛վ կրնայ ապա-

նալ, որ դեռ մեր մէջ այսօր կան այնպիսիներ, որոնց կեանքը՝ ազգայնութեան օգուտ չբերերը. և կան ալ, որոնց կեանքը՝ ազգային տարեդրութեանց մէջ մարտիրոսութեան չըղթայ մ'է. Առաջինը՝ ամօթ, իսկ երկրորդը՝ վսեմ. Հայութեան.

Ի՞նչ է ազգանուէր խմբագրի մը սեպուհ պարտքերը.

Ա. Պաշտել և հրատարակել այն լուսատիպ սկզբունքները՝ որ 19րդ դարու իսկութիւնը կը ներկայացընեն.

Բ. Ազնաբար ոգորիլ այնդարանակալ թըշնամին դէմ, որ լուսաւորութեան չահը կ'ուզէ մարել. Այն չահը՝ որ խաւար ճանչցուած օրերու մէջ ալ Հայաստանի համար Սահակներ և Մեսրովբներ յարոյց.

Գ. Յանուն ազգ. վերաշինութեան՝ մասնաւոր չահերը լռեցնել ընդհանուրին առջեւ.

Դ. Ներկայն զոհել՝ ապագային համար.

Ե. Պաշտել հասարակաց կարծեաց երկրը՝ պագեալ էութիւնը.

Զ. [illegible]

[illegible] քաղիտելիքները, որ չերս կրնայ [illegible] եւ մեր տեսութենէ. Ուստի այս նախաշաւիղով առանց կասելու, և մեր անձնական դրաղմունքն ի կշիռ առնելու, փութայինք ՄԱՄՈՒԼ անունով չարաթական Հանդէս մը հրատարակել.

ՄԱՄՈՒԼԸ դիտէ կանխաւ Հայ գրականութեան ճակատագիրը՝ տխուր, և ազգ. խըմբագրութեան անյողդողդ չրջանն ալ՝ ցնաստակիր ընթացքը. Ասոնք անծանօթ պարագաներ չեն իրեն. ի վերայ այսր ամենայնի արդ Հասարակութեան նորարծարծ ուսումնասիրութիւնն իրեն թեւ և թիկունք առած այսօր յառաջարեզ կու գայ, միմիայն Ազգին փանաքի սպաս մը մատուցանելու թէութեամբ.

Մամլոյ նկարագիրն է, Ազգային, Բանասիրական, Ուսումնական, Ժամանակագրական, և Զուարճալիք.

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

Մամուլը՝ իբրև դարբեռական Հանդէս քաղաքական լուրեր հրատարակելու արտօնութիւն չունի. Բոլոր Եւրոպիոյ կառավարութեանց տպագրական օրէնքներն ալ այսպէս կը տրամադրեն.

Սակայն, Մամուլը այնժամանակակից նշանաւոր դէպքերը՝ ոչ պատմութեան կը վերաբերին, չափ ըզանայ երեք իրը ժամանակագրականք՝ մեր արդ ընթերցողաց հաղորդել.

Շարթուս դվնաւոր պատմական դէպքերն են հետեւեալները.

Աբեւելեան խնդրոյն արծարծման երկիւղը վերջապէս ցուցնաստանէն փարիզու դեսպանաժողովոյն յայտարարութեան ի պատասխանի յուղարկուած ընդունելութեան դրովը վարաեցաւ.

Մինչդեռ արեւելեան խնդիրը այսպիսի հաշտարար հերաստրան մը կաւնու. Եւրոպաւ [illegible] երկրի մը մէջ կրօնական աղաւութեան առաջին անգամ հրատարակութիւը՝ ընականաբար ժողովրդեան պղտիկ թարձնելով՝ ինչպէս ամեն ծայրեր՝ իրարու կը դպչին, այսպէս ալ Սպանիայ ելք հիմայ Ս. Յակոբ ներկայացուցչին անգամ իրենց մայրաքաղաքին մէջ նախատելու կը յանդգնին, և անոր և իր պաշտօնակցացը կողմանէ բողոք մը տեղի կուտան.

Դարձեալ չեզոքի ըրծոտ մնացած Անգլիացիները վերջին օրերս միանգամ ապստամբութեան փոր մը փորձեցին Գաղղիոյ իշխանութեան դէմ բայց չանքերնին ի դերև եղաւ.

Գարուս հինգերորդ կիսաշրջանը Եւրոպայի տերութեանց հսկայներուն մահը տեսաւ. Մեթերնիխ, Նեսելրօտ, Գալուր, Բալմերսթօն և վերջապէս Օռլանեան կառավարութեան արտաքին գործոց պաշտօնեայ Ֆուատ փաշային աշխարհահռակ անունները, այսուհետև ի մի դասակարգութիւն պիտի կիշուին ապագայ դարերուն մէջ.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ամսագրիս ընդհանուր խմբագրութիւնը Պոլսոյ Գալաթիոյ մէջ Ղարաքէօյ թաղին մէջ Ղարաքէօյ Ճատտէսին վրայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցւոյ դրան դիմաց թիւ 1 տունն է. Ամսագրիս վերաբերեալ ամեն տեսակ նամակներ և գրութիւններ հոն պէտք է ղրկուին.

Ամսագրիս գինն է Պոլսոյ մէջ տարեկան 60 դրուշ, վեցամսեայ 30 դրուշ, երեքամսեայ 15 դրուշ. Գաւառներու մէջ տարեկան 70 դրուշ, վեցամսեայ 35 դրուշ, երեքամսեայ 18 դրուշ. Արտասահման տարեկան 80 դրուշ, վեցամսեայ 40 դրուշ, երեքամսեայ 20 դրուշ.

Ամսագրիս գինը կանխիկ կամ ի պարտ կրնայ վճարուիլ. Ի պարտ վճարելու համար ամսագրիս գրասենեակին մէջ ներկայանալ պէտք է. Ի պարտ վճարելու համար ամսագրիս գրասենեակին մէջ ներկայանալ պէտք է.

Ամսագրիս գինը կանխիկ կամ ի պարտ կրնայ վճարուիլ. Ի պարտ վճարելու համար ամսագրիս գրասենեակին մէջ ներկայանալ պէտք է.

ԱԶԳԱՑԻՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մեր ազգը ժամանակէ մը ի վեր ազգային տուրք տուած չունի, վասն զի Յահմանադրութիւն չունի։ Սակայն վերաքննութեան ցանձնաժողովը՝ որչափ որ մէկ կողմանէ ժրաջան աշխատութեամբ ազգին բաղձանաց համապատասխանելու համար իր բոլոր ճիգը կ'ապառէ, միւս կողմանէ նորընտիր Ս. Աթոռ Սրբազանը ինչ կընայ գործել, թէեւ իր մտքին մէջ օգտակար խորհուրդներ և սրտին մէջ դեղեցիկ յոյսեր ալ կը տածէ։ Մինչդեռ կեդրոնական մատուկին մէջ գմնէ նախնական ծախքերին հոգալու չափ առձեռն պատրաստ դրամ չկայ։

Այս պատճառաւ առժամ. խառն ժողովը Պատրիարքարանի ներկայ դրամական անձկութեան վերջ մը տալու յուսով, այս օրերս պատուարժան անձինքներէ կազմուած Ցնտեսական խորհուրդ մը որոշեց, որոյ պաշտօնը պիտի ըլլայ ազգին համ անկիզապարան վիճակին մէջ յանուն ազգասիրութեան 100,000 ղուրուշի չափ դումար մը հաւաքել, մինչեւ ցվերադահատութիւն Յահմանադրութեան։ կը յուսանք որ արդյ ազգային, ինչպես ուրիշ առիթներու մէջ, նոյնպէս այս անգամ չեն զլանար իրենց լուման, ի բարեբաւութիւն ազգ. յառաջադիմութեան։

— Անձնանուէր ընկերութիւնը՝ ինչպես յայտնի է, օր ըստ օրէ իր ուսումնասիրական ճիւղերը ընդարձակելու հետամուտ է։ Բաղձայիք վաղը նէնի—գալուի գպրոցը կիրակիօրեայ գասատութեան պիտի սկսի։ Իսկիւտարի նէնի—մահալլէի թաղի կողմանէ ալ նոյն օրինակ առաջարկութիւն մը կը լսենք։ Այս յոյսերը ըստ մեզ ազգային համար վառարար ընձիւղներ են, որոց պատուղը փիչ ժամանակէն կը յուսացուի որ առ հասարակ ընդհանրանայ բոլոր Աբեւելեան ազգաց մէջ ալ։

— Դալ չաբթու Սահակ Եպիսկոպոս եպիսկոպոսի համար մանաւանդ տպեալ չորեքշաբթիները պիտի ուղղուին դէպ ի Կիւմիւշ Յահմանները, գինքը օրհնաւոր կաթուղիկոս չընդունելու համար։

Լաւ է անագան, քան ոչ երբէք։

— Կը լսենք որ այսօր կարմնէն կ'ուղեւորի ի Պօլիս, խարբերդի նախկին Առաջնորդ Գերապատիւ Երեմիա Նորատսակ եպիսկոպոսը։

— Նախընթաց երկուշաբթի օրը Իսկիւտարի նէնի—մահալլէի ազգկանց դպրոցին համար նոր խնամակալութիւն մը հաստատուեցաւ ի ներկայութեան Ա. Աթոռ Տեղապահ Սրբազան Հօր։

Իգական սեռին դաստիարակութեան անհրաժեշտ կարեւորութիւնը, և անոնց ներքին անօրէնութիւնը Տիկնանց ձեռօք մատակարարուելուն պիտոյքը կարծեմ ապացուցանելու հարկ չկայ։

— Գեր. Խրիմեան Մկրտիչ եպիսկոպոսի առ Հռովմայի յառաջակայ ուսմարուելիք սիեղեռական ժողովոյն հրաւիրագրին տուած անձնական լուրջ պատասխանը՝ ազգայնոց մէջ ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառեց։

Նորին Գերապատուութիւնը՝ իր բազմահմուտ ձիրքերով և հայրենանուէր զրահինքնեռով արդէն հանրածանօթ է։ Ուստի ոչինչ նուազ սրտագին ուրախութեան առիթ է մեզ նաեւ Մշոյ վերջին ախուր անցքերուն նկատմամբ բռնած քաղաքականութիւնը։

— Եգիպտոս՝ ընդ երկար տարաձգուած և անխորհուրդ յուշմունքներով կը ծփար։ Ոչ ազգ. վարչութեան պաշտ. ազգասարութիւնները, և ոչ յանուն իրաւանց տրուած արդար բողոքները կրցին այս խնդրոյն եղերը դանել։

Փառք ուրեմն վսեմաշուք Նուպար փաշայի նորը և արդարացնին խոհականութեան, որ այս գործոյն օրհնաւոր վերջ մը տալու համար գոհացուցիչ խոստմունքներով երուսապլնայ Ս. Աթոռ։ Եսայի Սրբազան Պատրիարքին ծնուցած յոյսերը ի դերեւ չհանեց։ որով պատուարժան միաբանութեան մը, և միլիոնաւոր թշուառ ազգին յաւիտեան երախտապարտութիւնը իր վրայ հրաւիրելու անջնջելի իրաւունքը ստացաւ։

— Կարնոյ առաջնորդ Գեր. Եպիսկոպոսը՝ դրեթէ լեռն ամիս է որ մայրաքա-

զաքա կը գնուի թաղուելիկ պատճառով մը։ Հետաքրքիր ազգայինք, որոյ թուակից ըլլալ պահին ունինք այսօր ; կ'ուզենք այս մը առնել այս խնդրին. վասն զի չատերու հետ դիտենք՝ ի մասոյ իւր դործնեութիւնը, հըմտութիւնը և ժողովրդականութիւնը. վերջապես Օսմանեան կառավարութեան մատուցած հաւատարիմ ծառայութիւնները։ կը ցաւինք արդարև, վասն զի այսպիսի առաջնորդական ոյժ մը ժամանակ ինչ հարկ կայ անխնամ թողուլ այնպիսի վիճակ մը, որ մայրաքաղաքիս երկրորդը կը սեպուի։

— Աբելեան կտակը՝ ինչպես աղդայինք դիտեն, բեդրըպուրկի պանձին մէջ 6—7 հազար լիրայի կըսը դումար մ'է յանուն Իզմիրի և Մանիսայի Հայորեղոյն դաստիարակութեան։

Ո՛ւր մնայ արդեօք այդ բարեպատակ կտակին դործնականապէս արդիւնքը։

— Կ'ըսեմնամք որ Երուսաղէմայ Ս. Ծնն. Եսայի Սրբազան Պատրիարքը, հրաւիրագիր մը դրկած Գեր. Թէոդորեան Սարգիս վարդապետին, կ'առաջարկէ եղերը զայն իրենց միաբանական դասակարդութեան մէջ ընդունիլ։

Նեմէ այս դեղեցիկ առաջարկութիւնը սիրով ընդունուի յիշեալ ուսումնասէրն և ապերջարդ վարդապետին, անշուշտ Երուսաղէմայ Ս. Ուխտին ուսումնական յառաջդիմութեան առաջին անկիւնաքարն ինքն եղած պիտի ըլլայ իւր բազմահմուտ հանճարովը դործնական ազդօգուտ ձեռնարկութեանց մէջտեղ։

Պատուիրեց Գեր. Թէոդորեան Սարգիս վարդապետը՝ ի վաղուց անտի Հայ մանկատնդասութեան նուիրեալ կենդանի նահատակ մ'է։

— Զորեքշաբթի օրուան Եպիսկոպոսաց ժողովը՝ Պարերդի առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոսի իւր վիճակէն հրաժարեցոյց ժողովրդոյ յատուկ խնդրանօք։

— Ամեն. Տեղապահ Սրբազան Հայրը հինդշաբթի օրը մանաւորապէս Սամաթիոյ աղդային հատատուութեանց անձամբ այցելութեան երթալով, նախ եկաւ—դուրէն աղդ. Հիւանդանոցը գնաց. և հոն 2 1/2 ժամէն աւելի մնալով քննութիւններու դրաղեցաւ. և՝ ի դարձին 2 օսմանեան լիրա պարդեւ չնորհեց թշուառ և անտերունչ պատսպարելոյ։

Յետոյ չարունակարար Նահապետ վարժարանին, և Պահակեան և Երեմի—Մահալլէի դպրոցներուն ալ իւր այցելութիւնները ընելով դոհունակութեամբ մեկնեցաւ։

— Ս. Հոգի Մայր Եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդն ալ երեկ՝ ուրիշ թաղի թաղականներու հետ իւր հրաժարականը մատոյց առժամ. խառն ժողովին։ Ասոր պատճառը տակաւին չենք դիտեր։

— Վերջին օրերս Ծիածանի մէջ կարդացած Մշոյ ցաւալի իրողութիւնները խիստ դժուարամարս են թէ՛ բարեկենսամ կառավարութեան, թէ ազդ. վարչութեան, և թէ ամեն Հայերու։ Բիւրաւորը երբեմն Մշոյ Նոր Լենկթեմուրները՝ ինչ վանքեր կապտեն, Ս. Հաղորդութիւնը աղայական խաղալիկ ընեն, զմարդիկ խոշխոշեն, և նոր հարսերու պատիւը կոխկռտեն։ ինչ տխալի ոճիրք։

Օսմանեան կառավարութիւնը միթէ, իւր հաւատարիմ հպատակաց ձայնը լսելու միշտ պատրաստ չէ, և բնաւ կ'ուզէ՞ որ այն մարդակերպ դազանները վանքերուն ինչքը, ժողովրդոց կրօնական դգայմունքը, մարդկային կեանքը, և անհատական կուսային օժիտը ոտնակոխ ընեն։

Ա. յս խնդրոյ նկատմամբ Պատրիարքարանի կողմանեէ այս չարթնու յատուկ դիր լսըկուտայ Գեր. Խրիմեան Մկրտիչ Եպիսկոպոսն, որ Մշոյ դազթականութեան առջեւն առնու, պէտք եղած ազդու և խոհական միջոցներն ի գործ դնելով, քանզի այս մասին պէտք եղածդանակցութիւնները արդէն ձեռք առնուած են։

— Նախկոյ վանուց վանահայր խոհեմազդի և ուսումնասէր Յովսէփ վարդապետը ժամանակ մը ի վեր թափառական կը շրջայդայեր։ վեհ. Կաթուղիկոսին վկայական կոնդակին համեմատ, Եպիսկոպոսական ժողովը այս անդամ կրկին վերահաստատեց զայն իւր վանահայրութեան փափուկ պաշտօնին մէջ, առանց մեկ երկու ղրպարտիչ անձանց ստորադրութեան ունկնդիր ըլլալու։

— Թէքիրտաղէն եկած նամակները ստու-

դիւ պատիւ չեն բերեր Դեր. Թադէոս եպիսկոպոսին, որ իւր համախոհները դաղանի մէջ նաներով ժողովրդոյ մէջ ժխոր յարուցանելու դեռ չանքեր կ'ընեն եղեր։

— Կարնոյ գերեզմանական խնդրոյն կնճիռը դեռ չլուծուեցաւ։ Գերեզմանական խընդիրները մեր ազգին համար վերջին տարիներս բաւական մտքեր կը յոդնեցնեն։ Եթէ այսօր առանց առջեւը առնել չկոթանք, ապագային մէջ ծանրակշիռ կը տուժենք, վասն զի ա՛լ առնեն մարդ վերահասու եղաւ որ, ազգի մը գերեզմանները, նոյն ազգին եկեղեցւոյն երկուորեակներն են։

Հապա առանց կորսնցնելու դէթ վայրկեան մը, այս կենսական խնդրոյ եղրակացութեանը համար բոլոր արդարացի փաստերնիս Պատրիարքարանի միջոցաւ կառավարութեան ներկայացնենք։

Ա՛լ չկորսնցնենք վայրկեան մը, քանզի դար մը կորսնցուցած կը սեպուինք յաջորդ սերընդեան առջեւ։

— Նիկոմիդիա ալ բաւական կը խլրտի, իւր անցեալ հաշմութիւնը՝ի բաց թողլով։ Ջանքերը կը կրկնապատկէ իւր երկրեռ վարժարանայ՝ի լաւ անդր պարզացման համար։

Ա՛յս Պօլսոյ մօտակայ գաւառը, ուր ամեն կերպ դիւրութիւնները պակաս չեն, քիչ ժամանակէն կը յուսացուի որ նախանձելի դիրք մը ունենայ։

— Ամասիոյ վանուց պատուարժան Միաբանութեան կոչմանէ աշխատասիրեալ Յոյս անուն ամսագիր բանասիրական թերթը, այս անգամ իւր երկամեայ մեռելութենէն յարութիւն առնելով Պոլիս ժամանեց։ Վանական թերթերէն երեսնց մնանաւոր դերը և կարեւորութիւնը ունին հրապարակային ասպարիզին մէջ, եթէ գարուս յառաջադիմութեան արձագանքներն ըլլալ ուխտեն, ինչպէս Սիոնի ներկայ խմբագրութիւնը, նոյնպէս Ամասիոյ Յոյսը այս մասին մեղի առհաւատչեայ մը կրնան համարուիլ երեսնց բռնած և բռնելիք ժողովրդային մեթոտներուն։

— Կը վերածնանին այսօր Ամասիոյ և Մարսուանու թշուառ ժողովուրդը, երեսնց արիւնն առաջնորդին մասնաւոր խնամքը։ Որոնց համար կանխաւ մեր շնորհակալութիւնները հրապարակաւ կուղղենք առ Նորին Գերապատուութիւնն։

— Ամասիոյ Միաբաններէն Գրժ. և Ուսումնական Աշխատութեան խորէն վարդապետը Մայրաքաղաքս կը գտնուի, վանական մէկ քանի գործոց անօրինութեանը համար։

— Հռչակաւոր Ամատալ պէյը՝ որ ասկէց առաջ գիւղապետ Նէթմանի Մոկայ լերան վրայ աներկիւղ կերպիւ հրապարակաւ ոտքանած էր։ Այս օրերս ատյգ ազբիւրներէ կը քաղենք, որ Պարսից սահմանագլխին մէջ չարագործներու ոյժ դարձած՝ Ալատա անուն նահանգը, ուր անվճեռը և խրոխտապանծ կապաստանէր, վասպուրականի նախկին կուսակալին խորհրդաւոր անօրինութեամբը՝ ձերբակալ ըլլալով չորս յակապ բանտարկուեր է վանայ մահապարտներու բանտին մէջ։

Այս գնծառիթ ձերբակալութենէն առաջ, յիշեալ ոճրագործին երեք եղբարքը Շեյխի—պէյ, Սիւլէյման—պէյ, և Շարաֆ—պէյ իրենց ընտանեօքը հանդերձ՝ վան բերուած էին։

Երանի՛ թէ նոր անօրէնութիւն մը հոս ըլլար վերոյիշեալ երեք անձանց կրկին Մոկայ դաւառը չվերադառնալուն, վասն զի անոնց ասպնջականութիւնը՝ նոյն դաւառի Հայկաղունք վերջապէս կը տուժեն։

Կ'լսենք նաեւ որ տեղւոյն Դարման գիւղի երեք տարի յառաջ ցերեկ առեն երեք Հայերն խոշտանգելով մեռցնող անգութ Քիւրտերն ալ անդր կը գտնուին։

Ցոյս մեծ ունինք որ արդի կառավարը իւր նախորդին չաւղացը հետեւելով վանայ բազմաթիւ ժողովրդոյ խորին երախտապարտութեան յարդանքը այժմէն առնելը կը դարձնէ։

— Նախկին Պատրիարք Գեր. Պօղոս Ալիք եպիսկոպոսը առժամանակեայ կերպով իւր բնակութիւնը Մէջադիւղ հաստատած է։

— Երզնկայի մէջ դարձեալ եռութիւնը կուղէ եղեր իւր ամբարտակը բարձրացնել։ Հոգ չէ։ Որչափ եռութիւնը չարաչար դործածուի, այնչափ կը յաղթահարուի. կը ցնդի՛ դարուս ժողովրդականութեան ոգերոյը ընչէն։ Այն

չմնայը՝ որուն մահահամբոյր աւերակները միշտ իրենց աչքերնուն ներկայութեանը կը գտնը-ուին։

Անցան այն ժամանակները, յորում խումբ մը դրգռիչ և բաղդախնդիր մարդիկներ միշտ ժողովրդոց մէջ հակառակութիւն կը սերմանէին, իրենց նպատակը յառաջ տանելու համար. ընդ միշտ առաջնորդ մը, ազգային պաշտօնակալ մը իրենց պատրուակ ունենալով։

Այ բաւ է։ Աչխատինք քիչ մ'ալ ապագայ սերունդը կրթել, ազգին բարիք ցանել, տը-դխտութեան ժայռերը խորտակել, և ուսման անդաստանները ոռոգել։ Այս է ներկայ ժամանակիս պահանջը։

— Թաւն ժողովը իւր յոգնաթիւ զբաղմունքները ուղեց բաժնել, և այս՝ ութը հոգւէ կազմեալ դատաստանական խորհուրդի մը յանձնելով. որոնց անունքն են,

Տ. Աթանաս քահանայ Մայր Եկեղեցւոյ.
» Իգնատիոս » Միջափուղի.
» Յարութիւն » Պալատու.
» Աբրահամէս » Սամաթիոյ.
Սարգիս աղա Արապեան.
Մինրան » Պահճէքթաբուլուեան.
Երկան » Գրիգոր Ոսկերիչ.
Աւետիս » Շամամանճեան.

— Պատրիարքական փոխանորդ Աբժ. կապրպետ վարդապետը իւր փոխանորդութեան հրաժեշտը տուաւ անձնական ակարութեան պատճառաւ։

— Երեկ նորընտիր առժամ. Ցնտեսական և դատաստանական խորհուրդները իրենց առաջին նիստն ըրին 'ի Պատրիարքարան։

— Կալկաթայի Աբժ. Տէր Յովհաննէս Ներսհուն քահանայն. ուղեցով իւր եկեղեցւոյն կրօնական ծառայութիւն մը ընել. բարեհաճեր է Չայրապետայ կանոնադիրին համաձայնութիւնը խմբագրել։

Առ այժմ 'ի վերաքննութիւն Ս. Էջմիածնի Սինոդին ղրկուեր է. ուրկէ պաշտօնական կերպիւ վաւերայուելով, տպագրուելու հրամանն պիտի տրուի։

—Տրապիզոնէն եկած նամակ մը, տեղւոյն դպրոցին Հայկաբանութեան և Գաղղիական լեզուին մէջ ըրած յառաջադիմութիւնները խիստ գոհութեամբ կը դրուատէ։ Հետեւաբար ասիկա. ոչ նուազ պարծանք մ'է բոլոր Տրապիզոնի մերաշնէից, և Գեր. Մեսրովպ եպիսկոպոսի անդուլ հոգատարութեան։

ԲԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

ՍԻՎՐԻ–ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՈՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Ընդհանրապէս գաւառներէն եկած նամակները խիստ սրատաչարժ են։ Մերթ կ'ուզան իրենց տգիտութեանը վրայ, և մերթ կ'ողբան Սահմանադրութեան յապաղմանը համար։ Շատ անգամ կը գանգատին իրենց Առաջնորդներէն, Տեղական դիկտատորներէն։ Եւ այս ամէնուն դարմանն ու վախճան միայնակ դաստիարակութիւնը և վրկարար Սահմանադրութիւնը կ'ըմբռնեն։ Այն դաստիարակութիւնը՝ որ Աժերիկայի վայրենի ժողովուրդը 'ի քաղաքակրթութիւն ձուլեց. և այն Սահմանադրութիւնը, որ չարաչար ծայրայեղութիւնները սահմանափակեց։ Ա. յօրուան օրս գաւառական ժողովուրդը կարօտ է հացի և լուսոյ։ Աստնք չուրայուիր. քանդի խեղճը՝ երկրագործութիւն ընել կ'ուզէ, և չկրնար, — ինչո՞ւ. — վասն զի հողային տարբերքներէն բոլորովին անտեղեակ է, հետեւաբար ձեռքերը կապուած։ Լոյս կ'ուզէ, լոյս կ'աղաղակէ և ինք միայն կը լսէ, — ինչո՞ւ, վասն զի իւր ձայնը խղդուած է, վասն զի առաջնորդայ մեծագոյն մասը տգէտ է, ուստի ժողովրդոց սուր հառաչանքները, լալագին աղերսները արձագանք չգտաներ, հետեւաբար իւր ճակատագրային կոչը քայլերուն պիտի հանդիպի կամայ ակամայ, առաջուր ընելով միանգամայն իւր նախախնամական վերութիւնը։

Ա. յս գաւառներուն մէջ գպրոցներ ունինք, որոնց աւելի անքանչ տասը անունն տալ արժան է, քան թէ մանքի և հոգւոյ կրթութեան գործարաններ։

Ուրեմն, որչափ միսիթարիչ է Սիվրի—Հիսարի գպրոցին ուսումնական յառաջադիմութեան այն ցանկալի լուրերը բոլոր լուսաւորութիւնը սիրողներուն, զոր վերջին թղթակերով ստացանք։

Ազգարեւ Սիվրի—Հիսարի Հայոց դպրոցը իւր տուղ շրջանին մէջ նշանաւոր և հսկայական քայլ մը կառնու։ Նախատիպ կը հանդիսանայ իւր մօտակայ Հայկաղանց նահանգներուն իր անապաթաք և յուսածիծաղ ոանվիճներովը։

Շնորհակալիք ուրեմն մեր աղնիւ Պ. Սիսակ բարեկամին, որուն անձանձիր և վուխտեան աշխատութեամբը կը պսակենք այժմ մեր ուխտնամեայ ակնկալութիւնները։

Տարագիր եղբայր, հաստատ դիտանիք որ դաւառական աղիողորմ արցունքները՝ դասիարակութեամբ և երթ պիտի կրնանիք սրբել։ Դաստիարակութիւնը հարստահարելոյն վրկութեան լարիսին է։ կարծեմ բաւական տուժերով վարձառութեան դասերէն ուսանիք, որ կրթութեան և լուսաւորութեան առաջին օրէն՝ Հայ ժողովրդականութեան կեանքն ալ պիտի սկսի։

Զը վհատինք ուրեմն։

Թոթռուենք այսուհետեւ մեր վրայէն նախապաշարմունքը՝ որ մեռելութեան դատակնիքն է։ Թղթատենք պատմութեան թերթերը, որ մեր տոհմային թշուառութեան աղբիւրն Մենսորն է, և միակ առաջնորդ ընտրենք մեզի աղբաց ապագայ երջանկութիւնը կազմող տարերքը՝ որ է ՄԻՏՔԸ և ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ։

ԹԱՏՐՈՆ

ԵՒ

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱՑ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Վերնադիրս հարեւանցի կերպով մը ընթերցողին աչացը հանդիպած ժամանակ, անշուշտ կըմբռնէ որ մինչեւ ցարդ Ազգային օրագրաց, թէ՛ նպատակ և թէ՛ յուսահատութիւն Հայ դերասանաց երբեմն երբեմն ըրած խորհրդածութեանց նման՝ բան մը կարդալ պիտի երեւակայէ։ կարելի է այնպէս ըլլայ, բայց մեզ համար չէ, որովհետեւ կարելի եղածին չափ պիտի աշխատիմք անոնց կոյր գկուբային ըրած անուշադրութիւնները որոշաբար նկատելով, զանոնք զգուշացնել այնպիսի զանցառութիւններէ՝ որոնք անշուշտ՛ի նախատինս Հայ ժողովրդոյս յառաջ գալու վրայ են։

Մենք մտքերնիս անգամ չենք անցներ, առ այժմ, Եւրոպական դերասանաց նման դերասաններու արժանանալ։ Ընդհանուր փիլիսոփայական դրութիւն մի կայ, որ տկարին՝ ժամանակի օդնութեամբ զօրաւորիլը, տգեղին՝ աշխատանօք լուսաւորիլը և անվարժին՝ հրահանգով և աստիճանաւ վարժուիլ և կատարելագործուիլը կը քարոզէ։ Ուստի բնականաբար սուղ ժամանակի մէջ մեծ յառաջադիմութեան մը սպասելու չենք։ կը մնայ միայն քննել թէ արդեօք տարեայց յաջորդելովը մեր խումբերուն մէջ տեսնուածը քիչ կամ շատ յառաջադիմութիւն է թէ յետադիմութիւն։

Մեր լուսահոգի Աբեւելեան թատրոնը մասնաւորապէս հայերէն ներկայացմանց սեփհականեալ եղած տարիները, օտարազգիք բնականաբար քիչ կը գանուէին և կարծես թէ այն ժամանակներն պաշտպան հրեշտակ մը իւր աղդեցութիւնները կ՛ընէր, որով գոնէ երբեմն երբեմն յուսատու ներկայացումները կը տեսնէինք։

Քննեմք ներկայն։

Փառք Ս. Մեհենակալին, մեկ երկու տարի է, նա մանաւանդ այս տարի շատ մը խումբեր և բազմաթիւ դերասանապետներ ունիմք, որոնք՝ խոշորացոյց և խաբուսիկ անուններով թատերերգութիւններու կարկուտ մը կը տեղան։

Ցաւս թէ ի՛նչ աղդեցութիւն ընելու վրայ է մեր ժողովրդին վրայ Ազգային թատերերգութեանց այս վիճակը։

Անցեալ օր արճարանի մը մէջ նստած էի և երեք հոգւոյ, որոնց երկուքը Պօլսեցի և երրորդը պանդուխտ ըլլալ կը կարծուէին, սակայն հետեւեալ խօսակցութիւնը մտիկ ընելու դժբաղդութիւնն ունեցայ։

Պանդուխտ. Քէֆ մեկ մուժտէ մը տամ, պարոն աղէ, էսա շաբթուս խայեր թեվաղուրան Հայկ պիտի խաղեն, կըեսես կալապալուխ կայ, օնտան սօղրա էֆէնտիմ սէն սէն, ճերմակ—լաթին ու կրակոտին էլչիքն ալ պիտի դան և տալեանները տաղ խետ էրթնան պիտ ըլլեն։

Ա. Պօլսեցի. Եղբայր, ուրկէ լսեցար այս բա-

ները, լինչ կ'ըսես իրաւ է արդեօք, որ դիչերը պիտի ըլլայ այս հրաշալիաւոր ներկայացումը։

Բ. Պալեցի. Աղբար, լինչ կ'ըսես չ'իմացար վեռարվար 17 ին ըլլալիք ներկայացումը, և ոյն դիչերն ալ ամենեւին նմանը չ'ունեցած բան մ'ալ պիտի ըլլայ. և անանկ կը կարծեմ որ շատ օտարազգիք ալ պիտի գան հանդիսատես դ'ունենալու, այն է առաջին դերակատար Օհան Ա.Ղ.Բ.Ա.Ր ըսուած հռչակաւոր չաւտակերին մէկ նիտային ուտելիք կերակուրին չափը որ պիտի ըլլայ, փուռ մը հայ, ոչխարներ և տեսակ տեսակ կերակուրներ և չես դիտեր լինչեր. եւայլն եւայլն... հա, հիչէ ան մածունին և կարկանդակին դալով կարծեմ բերացիք այն օրը բաւական նեղութիւն պիտի կրեն։

Ա. Պալեցի. Դուն՝ալ պարոն Ա.դրխպաս քիչ մը վերի ծայրը թռցնող ճընկրտակներէն ես։ Ա.տ ըլլալու բան չէ. սա յայտարարութիւնը քովդ է նէ, հոգիդ սիրես տուր նայիմ։

Բ. Պալեցի. Ահա քովս է, սա ճերմակ թուղթն է, Հալէպ ծոպա քոա, պրչա պոռնպա տա կարդա տես։

Ա. Պալեցի. Ա.յդ միւս թուղթերն լինչ են, մէկը դեղինի, մէկը կարմիր, սոսկ ալ յայտարարութիւններ են։

Բ. Պալեցի. Հա եա՛, սոսկ ալ նոր հեղինակութիւններու ներկայացումներ են. (՛)։

Պանդուխտ. է՛, սա կարմիրն էլ սարսն էլ էս կարդամ, աղբերը սա կէտիկ բաշու պիտին ըլլայ, մէկել սարսն էլ չիմ հասկնար սա պան է, պաճօն է, լինչ կորատարի ցաւ է չեմ գիտեր, ես անցեալները դայի Լէնկթիմուրի խաղին էմմա շատ հաղչի և խորոտ արեցին, մէկն էլ անչափ հաւնեցաւ որ, աչք օբնա պի՛, եաշ՛ պօւաց։

Բ. Պալեցի. Ա.տ ըլլալու բան չէ, հոն կոմիտասին մէյտանն է։

Պանդուխտ. Ձանըմ թերագուրի տեղ էս է, ձերբերդ չախչախիչ տեղու է, պիրաչ պռուտլու, տաքերդ գետին ղրկելու է, լինչ ճանըդ ուզէ արա, քեօ քեցին է, ղորն ասիմ կամ ղորն խրատտվանիմ, փարայը վերտիքտեն սօղրա խրթխրտեն պիրտե տիւտիւք չալը վեր. անցեալ անգամ մէկ տաճատ չիչեկ անչափ լօնճայեն մէյտան նետան, որ ղավալը չիչեկը վրթըքրուաւ խսե։

Բ. Պալեցի. Չես գիտեր բարեկամ հին ազգութիւն մը կայ, տուն մը ննջեցեալ եղած տեղն՝ վարձով լուկան կիներ կը բռնեն, ուստի ճիշդ ասոր կը նմանի մեր թատրոնն ալ, դերասաններուն մէկ վարպետութիւնն է այն։ Թատրոնին մէջ տադին անդին վարձաւորները կը ցրուեն, որ մէկ քանիները երկու վայրկեանը անգամ մը ծափ զարնեն, մէկ քանիներն տեսարանին վրայ ծաղկի փունջերը նետեն. և դերասաններն ալ քաջալերուած վարագուրին եւ տեւէն ծափ զարնելով կ'ելլեն պօռան։

Պանդուխտ. Եչը թողունք զան նայինք, սէ ըսած Օհան աղբերնիդ կարականճօլը է, կ'ուրա է, լինչ կարատա է, ընտոր պիտի ուտէ են կանտար լռռը՝ որ մեր երկրի մէջ խարսանեայ ուտելիքի չափ է։

Ա. Պալեցի. Ա.ն ալ տեսակ մը հրաշալիք պիտի ըլլայ, հէմ աղբար ատանկ մարդիկներ չ'ըլլան նէ, մեր հայ դերասանները ուրկից պիտի կրնան բողեղէն սերովբէները ձեռք ձգել։

Բ. Պալեցի. Թատրոն ըսած զուարճութեան տեղ է, հոն ամէն կերպ բան կրնայ ներկայանալ, և օր մ'ալ Ղ.ԸՂ Ա.հմէտը կամ մէկ ուրիշը չը բերելու ըլլան նէ, ժողովուրդը սովրականէն աւելի հոն կը դիմէ և աւելի մեծ չահ մը կը յուսացուի։

Ներուի մեզ խրատել արդյ դերասանապետքն և դերասաններն, որ իրենց պարապմունքը վրայ լաւ մը խորհելով վոխանակ հայ դերասանական, Ասիական, Նրաքազմական և չատ մը ախտերը յաւելցընելով ուիրեք կամ չորս խումբերու բաժնուելով վիճակին վատթարացնելու տեղ՝ միաբանութեամբ և մէկ սրտով ակին ընտրելագոյն ներկայացումներ տալու աշխատիլ. իրենց ուշիմ և փորձառու պետ մը ընտրել, տարւոյս նեղութեան համեմատ ներկայացման չամար տեղեր որոշելով պարտաւորութիւնն կատարելու ճգնիլ. վերջապէս խմբապետ մը կը պարտի թատերական ասպարիզին անչարմար անձերը մէկդի առնելով, երանգուն և իրենց աշխատութեանց արդիւնքը ցուցընելու կարող օգնականներ ունենալու չանալ. հետեւաբար յետադիմելու տեղ՝ դոնէ անզգալի կերպով յառաջադիմելուց չաւին մէջ գտնուիլ։

Ա.ռ այժմ այսչափ։

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
ԳԼՈՒՐԳ Ց. Ա.ՅՎԱ.ՋԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Ց. ՔԻՒՐԹՃԵԱՆ